

Salát Gergely:

Csoma Mózes: Korea – Egy nemzet, két ország

Napvilág Kiadó, Budapest, 2008.

178 oldal

A Koreai-félsziget történelméről, jelenlegi viszonyairól meglehetősen keveset tudunk: magyar nyelvű könyvek, tanulmányok alig jelennek meg róla, s a média is viszonylag keveset foglalkozik vele. Pedig a terület több okból is nagyobb figyelmet érdemelne. A félsziget már csak méretei – 72 millió fős lakossága (49 millió délen, 23 millió északon), 220 ezer km²-es területe (100 ezer délen, 120 ezer északon) – alapján is számottevő tényező, de Dél-Korea a gazdasága miatt is megkerülhetetlen, GDP-jét tekintve az ország egyértelműen a világ középhatalmai közé tartozik (2007-ben a 14-ik volt az országok rangsorában). A dél-koreai cégek Magyarországon is tekintélyes befektetésekkel vannak jelen. A félsziget katonai potenciálja is hatalmas: ha a két Korea egyesülne, akkor a világ második legnépesebb hadseregével rendelkezne (az USA-t is megelőzné), s az övé lenne a világ harmadik legtöbb tankja és tengeralattjárója, a negyedik legnagyobb légiereje, nem is szólva a nukleáris fegyverekről.

Emellett azonban Korea azért sem kerülhető meg, mert a Koreai-félsziget jelenleg a földkerekség egyik legkiszámíthatatlanabb régiója, amely bármely pillanatban válsággóccá válhat – sőt sok szempontból már most is az. Jellemző módon időről időre előfordul, hogy azt sem tudni biztosan, életben van-e még Észak-Korea első számú vezetője, vagy esetleg egy ismeretlen összetételű klikk irányítja a magát atomhatalomnak valló országot. Bush amerikai elnök a „gonosz tengelyéhez” sorolta a Koreai Nép Demokratikus Köztársaságot, de minden erőfeszítés ellenére sem sikerült engedményeket kicsikarni tőle, Kim Dzsong Il rezsimje sikeresen dacol a rá nehezedő nyugati nyomással. Eközben a kevés rendelkezésre álló információ alapján az észak-koreai gazdaság romokban hever, emberek milliói éheznek – ugyanakkor az ország összeomlása, vagy esetleges előre menekülése egy háborúba beláthatatlan világpolitikai következményekkel járhat.

Koreával a sors nem bánt túl kegyesen: méretei alapján az ország szinte a világ minden más pontján regionális közép- vagy nagyhatalomnak számítana, ám a koreaiakat csak náluk nagyobb világhatalmak veszik körül. Korea több mint kétezer éve rendszeresen ki volt téve a hatalmas szomszéd, Kína hódítási kísérleteinek, de az elmúlt félezer évben Japán is időről időre megtámadta, s a 19. század végén gyarmatosította is. A második világháború után pedig Korea lényegében valamennyi globális nagyhatalom érdekszférájának ütközőzónájában találta magát: Kína és Japán mellett közvetlen kapcsolatba került a Szovjetunióval és az USA-val is. Így a koreai helyzet nagyrészt a mindenkori nagyhatalmi szándékok és erőviszonyok függvényévé vált, s az itteni események mindig túlmutattak és túlmutatnak önmagukon. Ez az évezredes kiszolgáltatottság természetesen a koreai néplélekre és a politikusok hozzáállására is hatott: mindkét Koreában meghatározó tényező a felfokozott nemzeti érzés – nyugodtan nevezhető nacionalizmusnak –, illetve sokszor az irracionális (vagy annak tűnő) viselkedés. Jellemző, hogy míg nálunk az ellenséges „békaemberek” egy abszurd filmszatíra fiktív szereplői, addig a dél-koreai partoknál időről időre valódi békaemberek – észak-koreai ügynökök – tűntek fel. És az is jellemző, hogy a két ország úgy él együtt már csaknem hatvan éve, hogy jogilag hadban állnak egymással, csupán egy fegyverszüneti egyezmény van közöttük érvényben.

A Koreai-félsziget közelmúltja, jelene és jövője a terület mérete, adottságai, gazdasági és katonai potenciálja, illetve a nagyhatalmi ütközőzónaként játszott világpolitikai szerepe miatt rendkívül izgalmas és fontos téma, ezért is sajnálatos, hogy magyar nyelven a jelentőségéhez képest meglehetősen szegényes a (két) Korea irodalma. Az 1980-as évek végéig Magyarország a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságra szövetségesként tekintett, s mivel Kim Ir Szen országa a hidegháború frontvonalában helyezkedett el, a vele kapcsolatos magyarul megjelent írások zöme a korban szokásosnál is átpolitizáltabb és elfogultabb volt. A Koreai Köztársaság pedig – a politikai vádiratokat leszámítva – gyakorlatilag tabutéma volt. 1989-ben aztán az akkori szocialista országok közül elsőként Magyarország diplomáciai kapcsolatot létesített a Koreai Köztársasággal, ettől fogva a politika nem gyakorolt többé befolyást a Koreákról szóló irodalomra, ugyanakkor – a szöuli olimpiát követő rövid felfutáson kívül – nem növekedett jelentősen az érdeklődés Korea iránt, s egy-két kivételtől eltekintve hiányoztak a megfelelő szakemberek is. Ráadásul a koreanisztikának nem volt Magyarországon központja, az egy-két – jellemzően Észak-Koreában képzett, vagy ott valaha diplomataként tevékenykedett – Koreára specializálódott kutató különböző intézményekben dolgozott. Így nem születtek meg azok a hiánypótló művek, amelyek legalább utólag objektívan

összefoglalták volna a két Korea közelmúltját, viszonyait, sajátosságait a nagyközönség számára.¹ E hiányosság pótlásának egyik első lépése lehet a fiatal koreanista, Csoma Mózes könyve.

A *Korea – Egy nemzet, két ország* alapvetően tudományos ismeretterjesztő mű, s bár bizonyos kérdéseket a szerző részletesebben tárgyal, a hatalmas téma és a viszonylag szűk, mellékletek nélkül 152 oldalas terjedelem meghatározza, hogy mélyebb elemzésre a munka nem vállalkozhat. Ugyanakkor a – kifejezetten olvasmányos – könyv jó kiindulópont lehet mindenkinek, aki szeretne jobban belemélyedni a Koreai-félsziget viszonyaiba, s azok is haszonnal forgathatják, akik nem kívánnak Koreával foglalkozni, csupán kíváncsiak e kelet-ázsiai nemzet helyzetére. Mivel a Koreával kapcsolatos tudást lényegében „nulláról kezdve” kell megszereznünk – a Németországgal, Nagy-Britanniával, Franciaországgal egy súlycsoportba tartozó ország gyakorlatilag nem szerepel a középiskolai történelemkönyvekben, de még az egyetemi történelem szakok tananyagában sem –, örvendetes, hogy végre a rendelkezésünkre áll egy könnyen elérhető és olvasható, ugyanakkor színvonalas könyv.

Ahogy a cím is utal rá, a mű fókuszában a félsziget megosztottsága áll, vagyis elsősorban nem a két állam belső történéseivel foglalkozik, hanem egymáshoz való kapcsolatukkal – s a témából adódóan a biztonságpolitikai vetületekkel. A könyv főszövegét kisebb-nagyobb érdekességekkel, olykor a történeti-politikai bulvár kategóriájába sorolható információkkal szolgáló keretes anyagok szakítják meg (pl. *A koreai királyi család utóélete*, 26–27. o.; *Ri Hval, a japán pilótából lett észak-koreai altábornagy*, 36. o.; *Az észak-koreai Godzilla-film*, 62. o.; *Amerika-ellenes nemzeti üdítőital Szöulban*, 127–128. o. stb.), ezek azonban egyáltalán nem zavaróak, sőt kifejezetten jól kiegészítik a főanyagot, és remekül érzékeltetik a koreai politika élet és mindennapok – számunkra furcsának tűnő – sajátosságait.

Az első fejezet (*A koreai kérdés a nemzetközi politikában*, 11–44. o.) címével ellentétben a koreai nép történetét tárgyalja a kezdetektől a koreai háború végéig, a megosztottság kezdetéig. Egy ilyen bevezetés egy jobban ismert ország történetében felesleges lenne, ám mivel elég kevés esély van arra, hogy az olvasók akár csak főbb vonalaiban ismernék a koreai történelmet, a jelen esetben a fejezet kifejezetten hasznos.

A *Párhuzamos fejlődés a Koreai-félszigeten – siker és kudarc* (45–56. o.) című fejezet a két ország(rész) gazdasági fejlődését tárgyalja röviden, melynek során Észak és Dél a közös gyökerek ellenére teljesen eltérő utat járt be: a sokkal jobb helyzetből induló Észak-Korea az

¹ A magyar nyelvű koreai tárgyú művekről Földi Attila készített részletes bibliográfiát, amely jelenleg megjelenés alatt

1970-es évektől egyre mélyebb válságba kerül, míg az eredetileg elmaradottabb Dél igazi sikertörténetet írt. A szerző kiemeli, hogy mindkét rendszer egy közös modellre, a Japán uralta Mandzsukuóra épített – ám a két Korea vezetői más-más elemeket vettek át innen, más-más eredményességgel.

A harmadik fejezet (*A Koreai-félsziget belső viszonyai*, 57–114. o.) teszi ki a könyv fő anyagát, ez foglalkozik a két Korea kapcsolatának bonyolult történetével. A témát a szerző három részre osztja. A nyílt konfrontáció időszakát (1950–1988) incidensről incidensre haladva tárgyalja: szó esik az észak-koreai terrorcselekményekről és merényletkísérletekről, a déli ellenintézkedésekről és mindezek belső és külső visszhangjáról. Külön részben szerepel az enyhülés időszaka (1990–2000): itt a szerző felvázolja az északi és déli belső politikai viszonyokat és törésvonalakat, majd elemzi az enyhülés irányába tett lépéseket, egészen az első észak-déli csúcstalálkozóig. A harmadik szakaszban (2001-től 2007-ig) az Észak és Dél közötti kapcsolatok – a korábbiakhoz képest – viszonylag intenzívvé váltak, némi gazdasági és turisztikai együttműködés is megindult. Ugyanakkor számos tényező hátráltatja a közeledést, ráadásul a könyv szerkesztésének lezárása után, 2007 végén Dél-Koreában a konzervatív jelölt nyerte meg az elnökválasztást, így a megbékélést szorgalmazó balközép erők után ismét a konfrontatívabb jobboldal került hatalomra Szöulban.

A negyedik fejezet (*A Koreai-félsziget és a nagyhatalmak*, 115–128. o.) sorra tárgyalja a Koreáknak az egyes érdekelt nagyhatalmakkal való kapcsolatait (Kína, Japán, Oroszország, Egyesült Államok), igyekezve felvázolni azt a hatalmi konstellációt, amely a koreaiak minden igyekezte ellenére meghatározza a félsziget viszonyait. Az ötödik fejezetben (*Biztonságpolitikai tényezők*, 129–146. o.) a szerző a koreaiak sorsában és politikájában központi jelentőségű katonai kérdéseket elemzi, elsősorban az atomhatalmi törekvésekre összpontosítva (amelyek a Koreai Köztársaságtól sem álltak mindig távol). Ez talán az a terület, amellyel az átlagos újságolvasó is gyakran találkozhat, s amelyen mind a mai napig nem született megoldás.

A *Következtetések* (147–150. o.) központi problémája a Koreai-félsziget jövője. Ebben a szerző a lehetséges forgatókönyvek közül azt tartja a legvalószínűbbnek, hogy újraegyesülés helyett Észak-Koreában – puccsal vagy más úton – egy Kína-barát rezsim fogja átvenni a hatalmat, amely kínai támogatással, kínai mintájú reformokat hajt végre: Kínának ugyanis érdeke, hogy fennmaradjon egy Kínától függő ütközőállam közte és az amerikai érdekszférába tartozó Dél-Korea között, s meg is van minden eszköze arra, hogy ezt a rezsimet létrehozza. A

áll.

kínai törekvések és módszerek ismeretében mi is ezt a forgatókönyvet tartjuk a legvalószínűbbnek – ám, ahogy a szerző is megjegyzi, maguk a koreaiak, ha esetleg előnti őket egy nacionalista hullám, bármikor képesek lehetnek meglepni a világot. A könyvet epilógus, színes képmelléklet (a szerző felvételeivel), táblázatok, irodalomjegyzék és névmutató zárja.

A *Korea – Egy nemzet, két ország* egy fiatal kutató első könyve, aki éveken át tanult a Koreai Köztársaságban, jól ismeri a koreai nyelvet és a koreaiak mindennapjait, s munkáját elsősorban koreai nyelvű elsődleges forrásokra építette. Bár némi aránytalanság előfordul az egyes témakörök tárgyalása között, a munka alapvetően jól felépített, tartalmas olvasmány, amelynek nagy erénye, hogy – sok külpolitikai elemzéssel szemben – nagy hangsúlyt fektet a koreai eseményeket mindig erőteljesen meghatározó pszichikai tényezőre. Reméljük, hogy a közeljövőben több, legalább ilyen alapos munka lát majd napvilágot Koreáról. Erre szerencsére minden esély megvan: 2008-ban az ELTE BTK Távol-keleti Intézetében – dél-koreai cégek és alapítványok jelentős támogatásával – megalakult az önálló Koreai Tanszék (ennek munkatársa a szerző is), így a hazai Korea-kutatásnak végre lett intézményes háttere is. Most már csak az itt dolgozókon fog múlni, hogy megszületnek-e a magyar koreanisztika régóta hiányzó alapművei. Csoma Mózes könyve alapján erre minden remény megvan.